

Ungas utanförskap och utsatthet

Begreppen utanförskap och utsatthet används i många sammanhang godtyckligt utan närmare beskrivning. Det saknas också klara definitioner av vad som egentligen avses med ungas utanförskap och utsatthet. Två rapporter från Ungdomsstyrelsen som behandlar ämnet är ”*Fokus07 En analys av ungas hälsa och utsatthet*” och ”*Utsatta ungdomar. En sammanställning av utsatta ungdomars situation*”. Utifrån dessa samt styrgruppens reflektioner presenteras här ett förslag på hur vi inom projektet Pilotregion Västerbotten kan förhålla oss till begreppen.

Ungdomstiden kan i sig ses som riskfylld period där det finns en *statisk utsatthet* som är förknippad med den fasen av livet och som berör alla. Ungdomar påverkas också av omgivningen och de samhällsliga strukturerna. När ungdomar missgynnas av t.ex. socioekonomiska faktorer, små möjligheter till inflytande och svårigheter att komma in på arbetsmarkanden handlar det om en *strukturell utsatthet*. Den utsattheten är möjlig att påverka genom insatser till skillnad från den statiska utsattheten som är svårare att påverka. Det finns också en individuell aspekt av utsattheten och utanförskapet man inte får glömma. Det är en omvälvande tid för individen, man utvecklas från att vara barn till att bli vuxen. Identitetsutvecklingen innebär att unga kan känna sig vilsna och vara mer sårbara än övriga grupper i samhället.

Utanförskap och utsatthet uppstår då flera så kallade riskfaktorer samverkar. Det är faktorer som ökar risken att ett negativt beteende utvecklas. Denna utveckling kan motverkas eller förhindras av så kallade skyddsfaktorer som främjar en positiv utveckling. Risk- och skyddsfaktorer finns på olika nivåer: hos individen, i grupper och i omgivningen.

Kultur- och fritidsverksamhet kan fungera som en skyddsfaktor och motverkar riskfaktorer och på så sätt motverka ungas utanförskap och utsatthet. Det förutsätter dock att personalen har lämplig kompetens och att det finns resurser för en kvalitativ verksamhet. Verksamheten ska vara främjande och fokuserar på att stärka det positiva hos ungdomarna och ta tillvara deras kreativitet och intressen. Arbetet blir då också förebyggande men fokus är på problemen utan på möjligheterna.

Idag räknas ofta 13-26 åringar som ungdomar och det leder till att gruppen ”ungdomar” är väldigt heterogen. En 13-åring har inte samma behov som en 25-åring och faktorer som kan leda till utanförskap och utsatthet är inte de samma i de olika åldersgrupperna. I projektet Pilotregion Västerbotten handlar det om verksamhet som riktar sig till åldersgruppen 13-19 år.

Projektet handlar om det främjande och förebyggande arbetet som sker i anslutning till ungas fritid och berör de yrkesgrupper som arbetar inom denna verksamhet. Det innebär att vår definition av utanförskap och utsatthet bör vara ganska övergripande. De yrkesgrupper som berörs av projektet arbetar med en bred målgrupp och inte enbart med definierade riskgrupper. Den öppna verksamheten på fritidsgårdar strävar efter att stärka ungdomar i deras utveckling och identitet och kan ses som en arena för det förebyggande arbetet i kommunerna.

Fritiden är otroligt viktigt för ungdomar det visar flera nationella och regionala undersökningar. De behöver ha tillgång till mötesplatser där de är trygga, kan träffa kompisar, delta i roliga aktiviteter om de vill och möta vuxna. Ungdomar behöver också känna att de har inflytande över frågor som berör dem i sin kommun, eftersom känslan av att ha inflytande också motverkar utanförskap. I Västerbotten finns det stora geografiska olikheter när det gäller den öppna fritidsverksamheten och mötesplatser för ungdomar. I de mindre kommunerna har man ofta inte samma förutsättningar som i de större. Därför är det viktigt ur ett regionalt perspektiv att stödja kommunerna så att de kan utveckla sin fritidsverksamhet och skapa mötesplatser för ungdomar för att minska ungas utanförskap och utsatthet.

Sammanfattning

- Ungdomstiden är riskfylld tid som kännetecknas av en *statisk utsatthet*.
- Ungdomar är en grupp som missgynnas av samhällsliga strukturer en *strukturell utsatthet*.
- Ungdomstiden kännetecknas också av en sårbarhet som uppstår i identitetsutvecklingen från barn till vuxen.
- Utanförskap och utsatthet uppstår då flera *riskfaktorer* samverkar. Det är faktorer som man har identifierat att ökar sannolikheten för att individen utvecklar ett riskbeteende.
- *Skyddsfaktorer* motverkar ungas utanförskap och utsatthet. De stärker individen och leder till att man blir mer motståndskraftig mot riskfaktorer.
- Kultur- och fritidsverksamhet så som fritidsgårdsverksamhet är en *skyddsfaktor*.
- Risk- och skyddsfaktorer finns på olika nivåer: hos individen, i grupper och i omgivningen.
- Fritiden är viktigt för ungdomars hälsa.
- Ungdomar vill ha öppna mötesplatser där de är trygga, kan träffa kompisar, delta i roliga aktiviteter och möta professionella vuxna.